

STRES A EMOCIONÁLNÍ TRAUMATIZACE DÍTĚTE

MUDr. Eva Vaníčková, CSc.

Ústav hygieny

Univerzita Karlova – 3. Lékařská fakulta

EFEKTIVNÍ STRATEGIE PODPORY ZDRAVÍ V.

15. 6. 2017 SZÚ PRAHA

EVROPSKÁ STUDIE ACE

sebevražda	40x
abuzus drog	6x
abuzus alkoholu	9x
kouření	3x

Zkrácená doba dožití
(předčasná úmrtí)
prospektivní studie USA
(Vincent Felitti).

STRES

- Stres je podle Hanse Selyeho výsledkem interakce mezi určitou silou působící na člověka a schopností organismu odolat tomuto tlaku.
- Nelze určit jednotnou hranici mezi zvládnutelnou zátěží organismu a stresem. Každý člověk reaguje na konkrétní stresové situace jinak, a vliv na to má také současná životní situace a rozpoložení člověka.

UDÁLOSTI VEDOUcí KE STRESU DLE ATKINSONA

- **Traumatické události** čili mimořádně nebezpečné situace, které se vymykají běžné zkušenosti, např. přírodní katastrofy, války, fyzické útoky
- Neovlivnitelné události, např. úmrtí blízkého člověka, ztráta zaměstnání, vážná nemoc
- Nepředvídané události
- Vnitřní konflikty např. při rozhodování mezi neslučitelnými cíli
- Události představující výzvu pro hranice našich schopností

NEGATIVNÍ EMOCE

- Negativní emoce signalizují něco nepříznivého, případně ohrožujícího, vyjadřují nespokojenost s nynější nebo budoucí situací.
- Odchylky v emotivní oblasti lze hodnotit jako poruchy prožívání.
- Vlivem napětí, strachu a úzkosti se může chování dítěte jevit jako nevhodné, nepřiměřené situaci, nebo je nápadné z hlediska aktivační úrovně, tzn., že je neklidné, neposlušné nebo má naopak utlumené všechny projevy (Vágnerová). Mohou ovlivňovat i jeho prospěch.

IDENTIFIKAČNÍ MARKERY STRESU U DĚTÍ

- **Agresivita**
- **Plačtivost**
- **Problémy se spánkem**
- **Problémy s jídlem**
- **Zvýšená úzkostnost a iracionální strachy**
- **Lhaní a krádeže**
- **Neposlušnost, vzdorovitost**
- **Nepořádnost, lenivost**
- **Porušování soukromí druhých osob**

FYZIOLOGICKÉ PŘÍZNAKY STRESU

- **Bušení srdce, bolest za hrudní kostí**
- **Nechutenství, meteorismus, kolikovitě bolesti břicha a průjem**
- **Časté nucení na močení**
- **Bodavé či řezavé bolesti v končetinách, svalové napětí v krční a bederní páteři, úporné bolesti hlavy**
- **Rumělec ve tváři, knedlík v krku, dvojité vidění**
- **Nadměrné pocení**

EMOCIONÁLNÍ PŘÍZNAKY STRESU

- **Náladovost, bezdůvodný pláč či hysterický smích**
- **Nadměrná tíseň, obavy a strach**
- **Pocit únavy, potíže se soustředěním**
- **Neschopnost projevit náklonnost**
- **Nadměrné denní snění, stažení ze sociálních kontaktů**
- **Zvýšená podrážděnost a popudlivost, nepřátelský postoj k okolí**
- **Negativní předjímání a hodnocení sociálních situací**

BEHAVIORÁLNÍ PŘÍZNAKY STRESU

- **Nerozhodnost**
- **Zvýšená nemocnost, sklon ke zvýšené úrazovosti**
- **Zhoršený školní prospěch, snížený výkon**
- **Vyhýbání se odpovědnosti, podvádění**
- **Stoupající spotřeba cigaret, alkoholu, drog a léků**
- **Závislost na osobě, chování atd.**
- **Změny v příjmu potravy**

CO OVLIVŇUJE ROZVOJ EMOCIONÁLNÍ TRAUMATIZACE?

Na rozvoj emocionální traumatizace dítěte má vliv několik faktorů:

- závažnost události – její intenzita a charakter
- zdroj – osoba nebo forma
- fenomén opakování
- věk dítěte a jeho resilience
- poskytnutá pomoc z rukou klíčové osoby
- možnost se svěřit a sdílet

OPAKOVANÝ STRES PROHLUBUJE ET

- Markery oběti se přenáší do všech sociálních prostředí.
- Zvýšená zranitelnost a její vnímání.
- Nepochopení a nevšímavost rodičů.
- Deficit uznání a přijetí v dalších sociálních prostředích.
- Hostilita.
- Residua nezvládnutých stresů, nižší tolerance vůči frustraci.

(Norris, Kaniasty, Holmstrom a Burgess, Winkel)

EMOCIONÁLNÍ OSAMĚLOST – TYPICKÝ ZNAK DĚTSKÝCH OBĚTÍ

Emocionální osamělost je definována jako afektivní stav izolace pocitů. *(Univerzita v Gentu, Belgie)*

U dětí bývá následkem nedostatečné sociální podpory ze strany klíčové osoby po ataku násilí.

Je vysoce rizikovým faktorem vývoje mnohočetné dětské oběti násilí.

EMOCIONÁLNÍ KOLÉBKA

JÓGA

NEUROFEEDBACK

NEUROSEKVENČNÍ MODEL

DĚTI A EMOCIONÁLNÍ TRAUMATIZACE

- Děti mají potřebu vyrůstat v rodinném prostředí, které je citově stálé a vřele přijímající.
- Poruchy emocí představují pro děti trápení a brzdu osobnostního vývoje.
- Destruktivních vlivů působících na dětskou psychiku v současném světě jednoznačně přibýlo. (životní styl, média, nové technologie, digitální rodičovství, absence hranic, životní prostředí atd.)

DĚTSKÝ SVĚT

- Dítě předškolního věku prožívání svých zkušeností, svého života zobrazuje ve hře a kresbě.
- V mladším školním věku k tomu ještě přibývá vyprávění příběhů.

METODA HARDIN A PETERSON

- V roce 1995 M. Peterson a L. Hardinová vypracovali novou metodu týkající se screeningového hodnocení dětské kresby.
- Metoda zahrnovala kresbu lidské postavy a kresbu kinetické rodiny dětmi ve věku 5 – 12 let.
- Jedná se o **kvantitativní analýzu formou identifikace přítomných indikátorů** na obrázku dětské kresby lidské postavy a kinetické kresby rodiny.
- Hodnotí se přítomnost 28 indikátorů na kresbě lidské postavy a jejich bodové ohodnocení.
- Je třeba přihlížet k sociálnímu a kulturnímu prostředí, v němž dítě vyrůstá.
- Je třeba reflektovat kontext, v němž kresba vznikla.

ČESKÁ MUTACE

- je určena pro děti ve věku 5 – 10 let
- vhodné, klidné prostředí
- **pouze kresba lidské postavy** – papír formátu A4, měkká tužka, guma
- zadání: nakresli prosím nějakou osobu ze skutečného života, někoho koho znáš, až budeš s kresbou hotový/á, odlož prosím tužku***
- podle formuláře se vyhodnotí přítomnost 19 indikátorů a spočítá se jejich bodové ohodnocení
- zadavatel dítěti poděkuje, kresbu nikdy nehodnotí a v případě potřeby mu může položit několik otázek

Screeningové vyšetření emocionální traumatizace dětí podle Vaníčkové

Záznamový arch

Jméno dítěte.....Věk.....

1. Explicitně vyvedené genitálie	ANO (3)	NE (0)
2. Vynechaná střední část postavy	ANO (3)	NE (0)
3. Opouzdření	ANO (3)	NE (0)
4. Postava opačného pohlaví	ANO (3)	NE (0)
5. Maličká postavička (menší než 6 cm na A4)	ANO (3)	NE (0)
6. Špatné napojení částí těla/obluda	ANO (2)	NE (0)
7. Odříznuté ruce	ANO (2)	NE (0)
8. Vynechané končetiny	ANO (2)	NE (0)
9. Přikreslený nebo zdůrazněný pupík	ANO (2)	NE (0)
10. Pilovité/vyceněné zuby	ANO (2)	NE (0)
11. Velké ruce	ANO (2)	NE (0)
12. Průhlednost	ANO (2)	NE (0)
13. Nakloněná postava (více než 15 °)	ANO (1)	NE (0)
14. Zdůrazněné genitálie	ANO (1)	NE (0)
15. Nohy pevně přitisknuté k sobě	ANO (1)	NE (0)
16. Extenze končetin	ANO (1)	NE (0)
17. Dokreslená srdíčka	ANO (0,5)	NE (0)
18. Dokreslení poletující ptáci	ANO (0,5)	NE (0)
19. Dokreslený déšť nebo mraky	ANO (0,5)	NE (0)

Celkový počet bodů .....

Výsledek: normální (počet bodů 0 – 2,5)

nerozhodný (počet bodů 3 – 5,5)

podezřelý (počet bodů 6 a více)

Poznámky k rozhovoru nad obrázkem: .....

.....

Výsledek vyšetření neumožňuje stanovení diagnózy ani určení příčiny traumatu.

9 NEPŘÍTOMNÝCH INDIKÁTORŮ

- zakryté genitálie
- vynechané genitální partie
- dokreslené ovocné stromy
- odříznutý pas
- dokreslená duha
- dokreslený motýl
- dokreslený jednorožec
- stínování obličeje
- X místo očí

TOBIÁŠ 6

- obluda 2
- vynechané končetiny 2
- vyceněné zuby 2
- průhlednost 2

kruté tělesné týrání

NELA 6

- * opouzdření 3
- * špatné napojení částí těla 2
- * vynechané končetiny 2

sexuální zneužívání

Sonja 6

- opouzdření 3
- velké ruce 2
- dokreslené srdíčko 0,5
- dokreslené mraky 0,5

po obtížném rozvodu,
bez kontaktu s otcem

Tomáš 6

- postava opačného pohlaví 3
- velké ruce 1
- extenze končetin 1
- dokreslené srdíčko 0,5

žije v rodině dvou lesbických žen

ALŽBĚTA 6

- postava opačného pohlaví 3
- vynechaná střední část postavy 3
- velké ruce 2
- nakloněná postava 1

problémová střídavá péče

DĚKUJI VÁM ZA POZORNOST!

